Allemans rätten

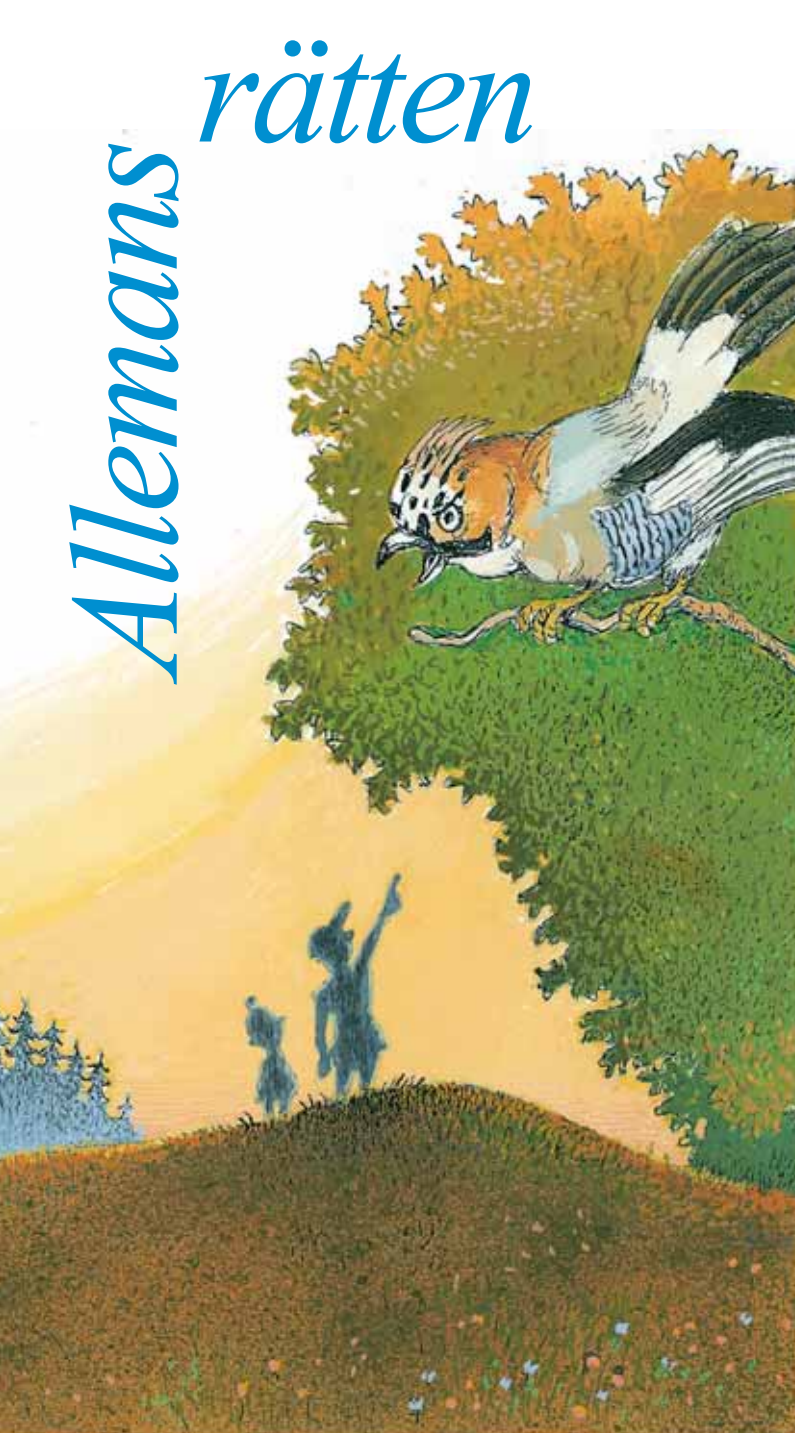

Frihet och ansvar
går hand i hand

Innehåll

Förord	*1*
Att röra sig utomhus	*2*
Att vistas i det fria	*5*
Att ta för sig ur naturen	*6*
Att göra upp eld	*8*
Att låta bli att skräpa ner	*10*
Hundar och katter	*11*
Att köra utanför allmänna vägar	*12*
Att köra snöskoter	*13*
Att färdas och vistas på sjön	*14*
Fritidsfiske	*16*
Jakt	*19*
Alleman och markägaren	*20*
Myndigheter som sköter friluftsärenden	*22*
Allemansrätten i ett nötskal	*23*
Beställningar	*24*

Förord

Den hävdvunna allemansrätten, de stora skogarna och de talrika sjöarna ger oss i Finland utomordentliga möjligheter till friluftsliv och rekreation i det fria. I motsats till vad som är fallet i många andra länder är allemansrätten hos oss rätt omfattande. Egentligen är det bara i de övriga nordiska länderna som människorna har liknande rättigheter.

Men vår natur är känslig, och den förnyas bara långsamt. Därför måste friluftsfolket ta sitt ansvar för vår gemensamma nationalegendom, den unika naturen.

Vad som ingår i allemansrätten bygger på gamla traditioner och nyare lagar, men till rättigheterna hör samtidigt skyldigheter. Broschyren i din hand ger de uppgifter du behöver när du nyttjar din allemansrätt.

Helsingfors den 1 juli 2007

Miljöministeriet

Med allemansrätt avses att varje medborgare har rätt till naturen, oberoende av vem som äger eller innehar marken. Man behöver alltså inte be markägaren om lov för att röra sig i det fria, inte heller betala för det, så länge man håller sig inom gränserna för allemansrätten. Men allemansrätten betyder också att man inte får orsaka olägenheter eller skada för människor eller miljö, inte heller uppträda på ett störande sätt.

Att röra sig utomhus

I allmänhet får man fritt röra sig till fots, på skidor, på cykel eller till häst i sådana områden som befinner sig i naturtillstånd eller därmed jämförbara områden, så länge de inte tar skada. Däremot är rörelsefriheten begränsad på gårdsplaner, åkrar och planteringar.

På sommaren måste man ta sig runt åkrarna längs vägar eller dikesrenar, men på vintern kan man åka skidor tvärs över åkrar och fält. Går man genom en grind, måste man naturligtvis stänga den efter sig.

Det är förbjudet att använda andras gårdsplaner som färdväg. På annans mark får man inte heller bygga eller gräva så att det ursprungliga tillståndet ändras. Den som upprepade gånger använder en främmande gårdsplan som färdväg kan bestraffas. Det är också straffbart att beträda någon annans gårdsplan om hemfriden bryts. Över åkrar, ängar och planteringar får man inte färdas så att detta orsakar skada.

I naturskyddsområden är rörelsefriheten ofta begränsad. Under fåglarnas häckningstid skall man undvika att röra sig eller vistas i särskilt känsliga områden såsom fågelsjöar och skär.

Det finns områden där rörelsefriheten enbart kan begränsas genom myndighetsbeslut. Förbudstavlorna visar vilken myndighet som gett förbudet, oftast länsstyrelsen, den regionala miljöcentralen eller försvarsmakten.

Naturvårdslagen, 1096/1996, 36 § 3 mom.

Reklam- och förbudsskyltar
I ett mark- eller vattenområde får inte sättas upp en skylt med förbud mot att färdas eller stiga i land i området eller som annars begränsar allemansrätten och för vars uppsättning det inte finns någon lagstadgad grund.

Evenemang med ett stort antal deltagare, såsom vildmarks-, skid- eller orienteringstävlingar, får inte arrangeras enbart med stöd av allemansrätten, om det är uppenbart att de kan orsaka skada eller olägenheter. Innan man ordnar dylika tävlingar är det bäst att först komma överens med markägaren.

**”TILLTRÄDE FÖRBJUDET.
VARNING FÖR HUNDEN!”**

Lag om ändring av strafflagen, 769/1990, 28 kap. 11 §

Besittningsintrång

Den som olovligen

1) bemäktigar sig, flyttar eller döljer lös egendom som är i någon annans besittning,
2) tar sig väg över någon annans gårdsplan eller genom byggande, grävning eller på annat liknande sätt utnyttjar mark som är i en annans besittning, eller
3) bemäktigar sig mark eller byggnad som är i någon annans besittning eller en del därav skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för besittningsintrång dömas till böter eller fängelse i högst tre månader. Som besittningsintrång anses dock inte en gärning som har medfört endast ringa men.

Att vistas i det fria

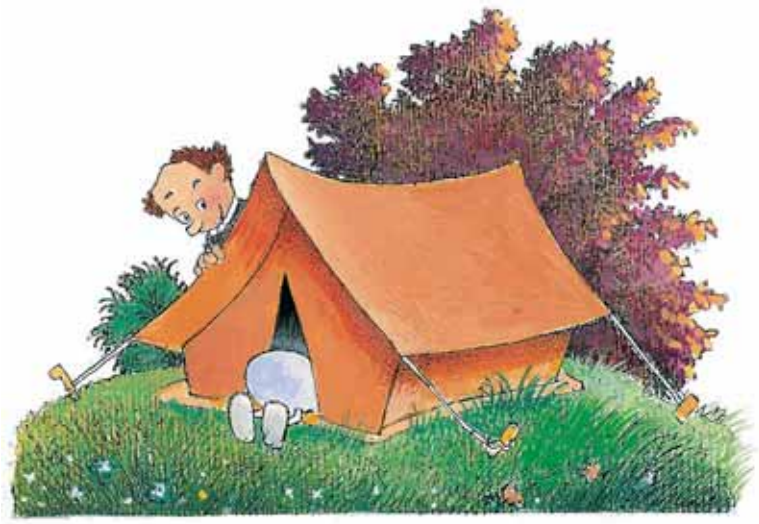

Man får slå sig ner och vila ett slag, ta sig en simtur, solbada en stund och tillfälligt slå läger över ett veckoslut eller liknande där som man också annars får röra sig fritt. Men det är förbjudet att skada naturen eller störa dem som äger eller innehar marken.

Stannar man en längre tid, så att man övernattar flera dygn, är det däremot skäl att be om lov av markägaren, eftersom sannolikheten för skada eller störning då är större. I allmänhet är det inte tillåtet att tälta på badstränder och andra liknande områden. I de egentliga friluftsområdena finns ofta särskilda campinganläggningar eller platser där tältandet koncentreras. Ordningsstadgan i de flesta kommunerna innehåller förbud mot att slå läger på allmänna platser och mot att övernatta i fordon.

Att ta för sig ur naturen

I sådana områden där man har rätt att fritt ströva omkring har man rätt att plocka sådana blommor, vilda bär och svampar som inte är fridlysta.

Strafflagens 14 § nämner de viktigaste naturprodukterna som det är tillåtet att samla. Förteckningen är inte uttömmande. Det är till exempel tillåtet att samla vilda örter och kryddväxter som inte är fridlysta enligt naturvårdslagen.

Lag om ändring av strafflagen, 769/1990, 28 kap. 14 §

Om allemansrätt
Detta kapitel gäller inte insamling av torra grenar, kottar eller nötter som har fallit till marken, plockning av vilda bär, svampar eller blommor eller, med undantag av lav och mossa, insamling av andra sådana naturprodukter på någon annans mark.

Rätten att plocka växter i naturskyddsområdena är begränsad, och naturvårdsförordningen begränsar ytterligare rätten att ta vissa sällsynta växter.

Enligt vattenlagen får man vid behov ta vatten för hushållning och tvätt, likaså får man ta en simtur, så länge detta inte är störande.

Statsrådets förordning om ändring av naturvårdsförordning, 9/3/1005
(Förteckningen är inte uttömmande)

Fridlysta i hela landet

Rödblommiga näckrosor	*Nymphaea*
Nordisk stormhatt	*Aconitum septentrionale*
Mosippa	*Pulsatilla vernalis*
Nipsippa	*Pulsatilla patens*
Nattviol	*Platanthera bifolia*
Isranunkel	*Ranunculus glacialis*
Aklejruta	*Thalictrum aquilegiifolium*
Ryssruta	*Thalictrum kemense*
Stor sandnejlika	*Dianthus arenarius subsp. borussicus*
Solvända	*Helianthemum nummularium*
Fjällros	*Rhododendron lapponicum*
Guckusko	*Cypripedium calceolus*
Kärrknipprot	*Epipactis palustris*
Purpurknipprot	*Epipactis atrorubens*
Rödsyssla	*Cephalanthera rubra*
Dvärgyxne	*Chamorchis alpina*
Fjällvityxne	*Pseudorchis albida subsp. straminea*
Adam och Eva	*Dactylorhiza sambucina*
Norna	*Calypso bulbosa*
Knottblomster	*Microstylis monophyllos*
Blodnyckel	*Dactylorhiza incarnata subsp. cruenta*

Fridlysta söder om Uleåborgs län

Ängsnyckel	*Dactylorhiza incarnata subsp. incarnata*
Sumpnyckel	*Dactylorhiza traunsteinen*

Fridlysta i Uleåborgs och Lapplands län

Vitsippa	*Anemone nemorosa*
Smånunneört	*Corydalis intermedia*
Svärdslilja	*Iris pseudacorus*

Att göra upp eld

Utan tvingande skäl har man inte rätt att göra upp eld på mark som tillhör någon annan. För friluftskök, värmare eller lampor eller andra markisolerade apparater krävs inget tillstånd, eftersom elden då inte anses som öppen eld. Om det föreligger uppenbar risk för skogsbrand, får man inte göra upp eld i skogen eller nära skog, även om man har markägarens tillstånd. Var och en skall efter bästa förmåga övervaka att brandskyddsbestämmelserna efterlevs där som han kan bestämma om detta.

I frilufts- och campingområdena finns det ofta särskilda platser där man kan göra upp eld, och det får man inte göra annorstädes i området.

Lag om räddningsväsendet 561/1999, 25 §

Att göra upp öppen eld
Lägereld eller annan öppen eld får inte göras upp i skog eller i närheten av skog, om förhållandena på grund av torka, vind eller av någon annan orsak är sådana att risken för skogsbrand är uppenbar.

På annans mark får öppen eld inte utan tvingande skäl göras upp utan lov.

På skogsmark får hyggesbränning även under torka utföras med iakttagande av särskild försiktighet och under tillsyn av en yrkesman inom skogsbranschen.

Att låta bli att skräpa ner

Nedskräpning är förbjudet enligt avfallslagen. Som skräp betecknas alla slags föremål som man lämnar efter sig i naturen. I nedskräpning inräknas också utsläpp eller tömning av vätska i mark eller vatten. Bensin och olja är problemavfall och får inte hällas ut. Förbudet mot nedskräpning gäller alla områden, vare sig de är allmänna eller privatägda. Den som skräpar ner är också skyldig att snygga upp efter sig.

Avfallslagen 1072/1993, 19 §
Skräp, smuts eller en maskin, en anordning, ett fordon, ett fartyg eller något annat kasserat föremål får inte lämnas i miljön så att det kan förorsaka hälsan någon fara eller skada, osnygghet, förfulning av landskapet, minskad trivsel eller någon annan liknande risk eller olägenhet (nedskräpningsförbud).

Hundar och katter

Hundar måste alltid vara kopplade på andras mark, om man inte har tillstånd av markägaren eller den som innehar jakträtten i området.

Hundar skall dessutom vara kopplade eller omedelbart kunna kopplas från den 1 mars ända till och med den 19 augusti.

Med tillstånd av markägaren eller den som besitter området får hundar hållas utan koppel på en gårdsplan eller i en trädgård och i ett inhägnat område som är avsett för hundar.

Avföring från hundar kan vara hälsovådligt. Hundlort är dessutom osnyggt och minskar trivseln. Den som rastar en hund skall se till att lorten tas om hand eller flyttas till ett område där den inte vållar olägenheter.

Katter får enbart gå fria på ägarens gård eller i trädgården. Katter som påträffas lösa på andra platser och inte kontrolleras eller direkt övervakas av ägaren eller innehavaren behandlas som strykarkatter eller som om de var övergivna.

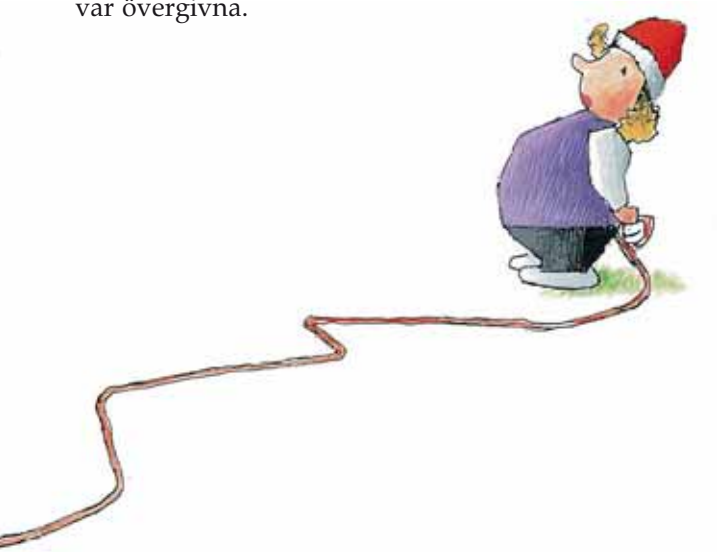

Att köra utanför allmänna vägar

I allemansrätten ingår inte rätt att använda motorfordon i terräng. Körning är i regel enbart tillåten på allmänna vägar. Motordrivna fordon får inte utan markägarens tillstånd köras på mark som ägs eller innehas av någon annan.

De som bor i glesbygden har rätt att köra i terrängen på grund av dåliga vägförbindelser och beroende på var de är permanent bosatta. Att köra i terräng utan markägarens tillstånd är tillåtet i fråga om tjänsteuppgifter, sjuktransport, uppgifter i samband med brandbekämpning och räddningstjänst, service på energi- och teleanläggningar, nödvändig service i skogsbruksområden, renskötsel och yrkesfiske. Man får parkera sitt fordon i vägens omedelbara närhet, om detta inte påverkar trafiksäkerheten och om det inte orsakar oskäliga olägenheter.

På privata vägar är det tillåtet att röra sig till fots, på cykel eller till häst. Man får också använda motorfordon på privata vägar, om det inte finns något trafikmärke som förbjuder detta.

För verksamhet på privat väg som klart utökar kostnaderna för vägens underhåll behövs tillstånd av vägdelägarna eller väglaget. Ridning är förbjudet på konditionsstig eller skidspår.

Att köra snöskoter

För att få köra snöskoter i terräng skall man ha markägarens tillstånd. Detta betyder att körning med snöskoter i allmänhet bara är tillåten på is och utmed snöskoterleder. På snöskoterlederna skall vägtrafiklagen efterlevas. Den som kör snöskoter på en snöskoterled skall ha ett körkort i T-klassen och vara minst 15 år. Ålderskravet gäller också körning i terräng.

I terrängen skall motordrivna fordon användas så att man inte förorsakar skada eller olägenheter för naturnäringarna, naturen och omgivningen i övrigt. Man skall dessutom iaktta försiktighet för att undvika fara och skada. Snöskotrar får inte köras på vägar, men vid behov får man köra över en väg eller bro.

Största tillåtna hastigheten på snöskoterlederna och i terrängen är 60 km/h. På isarna är största tillåtna hastigheten 80 km/h. Om man har en snöskoter med släde för persontransport, är största tillåtna hastigheten 40 km/h. Skyddshjälmar skall användas både i terrängen och utmed snöskoterlederna. Snöskotrar skall ha trafikförsäkring och vara registrerade.

Terrängtrafiken övervakas av polisen, tullväsendet och gränsbevakningsväsendet, på statens mark också av Forststyrelsen och Skogsforskningsinstitutet.

Att färdas och vistas på sjön

Alla har rätt att färdas över vattnen och isarna. Likaså är tillfällig ankring tillåten.

Vattenlagen 1264/1961, 1 kap. 24 §
Envar äger rätt att med undvikande av onödig störning befara vattendrag, där det är öppet. Vattendrag anses öppet, om det icke på grund av laglig rätt stängts. Vad ovan sagts om rätt att befara vattendrag äger motsvarande tillämpning i fråga om färdande över is.

Den, som färdas i vattendrag, är också berättigad att begagna främmande vattenområde såsom tillfällig ankringsplats, såframt annan ej nämnvärt därav förorsakas men eller störning.

De som färdas och vistas på sjön får inte orsaka andra onödigt förfång. Helst skall man inte alls köra motorbåt i grunda vikar med mjuk botten som är viktiga under fiskarnas lektider. Man måste också göra tillräckligt stora lovar kring fiskebragder och personer som fiskar från båtar eller på stranden, så att man inte stör fisket. I närheten av bebodda stränder är det förbjudet att upprepade gånger köra med bullrande motorbåtar (bl.a. åkning med vattenskidor, körning med vattenskotrar) så att det stör omgivningen.

Sjötrafiklagen, 463/1996,
2 kap. Stadganden som gäller dem som färdas på vatten
5 § Allmänna skyldigheter för dem som färdas på vatten

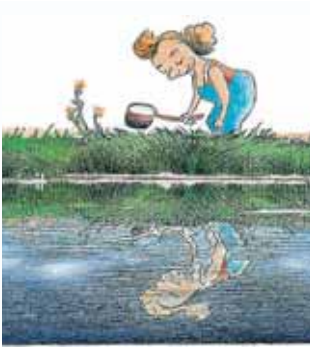

Var och en som färdas på vatten med en farkost skall iaktta den omsorg och försiktighet som omständigheterna kräver och förfara så att han inte utan tvingande skäl försvårar eller stör andras färd på vatten och inte heller åstadkommer fara eller skada för andra eller fara eller avsevärda eller onödiga olägenheter eller störningar för naturen eller den övriga miljön, fisket, allmänt nyttjande av naturen för rekreation eller något annat allmänt eller enskilt intresse.

Den som framför en farkost skall iaktta trafikreglerna för sjötrafiken och de påbud, förbud och begränsningar som sjötrafikmärken eller ljussignaler anger.

De som rör sig till sjöss har rätt att göra strandhugg för vila och rekreation där som det annars är lovligt att röra sig. Men landstigning kan vara förbjuden bl.a. i naturskyddsområden under fåglarnas häckningstid. Även om direkta förbud saknas, är det skäl att undvika att störa fåglar som häckar och att röra sig i deras vistelseområden, såsom fågelsjöar och skär.

Fritidsfiske

Att meta och att pilka hör till de avgiftsfria allmänna fiskerättigheterna. Men man får inte meta eller pilka i lax- eller sikförande forsar eller strömdrag, inte heller annorstädes där det enligt lagstiftningen om fiske eller därpå byggande bestämmelser är förbjudet att fiska.

Personer som är mellan 18 och 64 år skall alltid först betala fiskevårdsavgift innan de börjar fiska med kastspö, drag, fluga eller andra fiskedon, eller med katsa eller nät. Fiskevårdsavgiften skall också vara betald innan man börjar fånga kräftor. Dessutom behövs tillstånd av den som äger vattenområdet eller innehar fiskerätten, eller något annat tillstånd. Ett alternativ är att man betalar den länsbaserade spinnfiskeavgiften, och då har man allmän rätt att fiska inom länet.

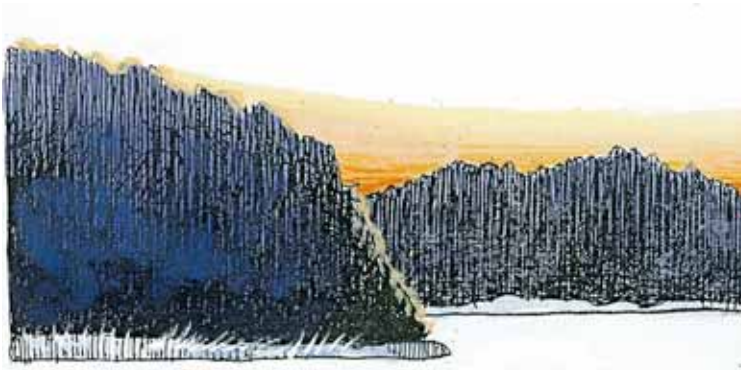

Den sistnämnda avgiften ger rätt att fiska med fiskedon, dvs. ett spö med rulle och drag, inom respektive län. Avgiften är personlig, och om man så vill, kan man betala avgiften för att få fiska i alla län. Personer som är under 18 eller över 65 år får utan avgift fiska med don.

Varje finländsk medborgare kan ägna sig åt fritidsfiske i de allmänna vattnen i havet utan särskilt tillstånd. Samma rätt har också de i Finland permanent bosatta utlänningar som är medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i de andra nordiska länderna. Men också i de allmänna vattnen i havet gäller att man skall ha betalat fiskevårdsavgiften.

Åland har sin egen lagstiftning om fiske, och fritidsfiskaren har inte likadana rättigheter som annorstädes i landet.

Avgifter och tillstånd enligt lagen om fiske

	Personer som är under 18 och över 65 år	Personer som är mellan 18 och 65 år gamla
Mete och pilkning	Avgiftsfri allmän rätt till fiske	Avgiftsfri allmän rätt till fiske
Fiske med don • Spinnfiske med ett spö är tillåtet, och man får ro drag med ett drag	Ingen statlig fiskevårdsavgift Ingen avgift för fiske med don	Statlig fiskevårdsavgift och dessutom antingen avgift för fiske med don eller tillstånd av ägaren till vattnen
Annat fiske • Att ro drag med fler än ett drag • Annat fiske och fångst av kräftor	Ingen statlig fiskevårdsavgift Tillstånd av den som äger vattnen	Statlig fiskevårdsavgift och dessutom tillstånd av den som äger vattnen (utom i allmänna områden i havet)

Jakt

Alla som jagar skall betala den statliga viltvårdsavgiften.

I Finland är rätten att jaga sammankopplad med ägorätten. Enligt jaktlagen behöver man tillstånd till jakt av markägaren eller innehavaren av jakträtten, men det finns några undantag från regeln. Villebråd får enbart jagas under de jaktperioder som gäller respektive art.

Var och en som är fast bosatt i Finland har rätt att jaga i allmänna vattenområden och på de statsägda holmar eller skär vars förvaltning inte har överlåtits till någon annan. Invånarna i Lapplands län och i vissa kommuner i Uleåborgs län har rätt att i sin hemkommun jaga i statsägda områden.

På Åland gäller landskapets jaktlagstiftning.

Jakten får inte orsaka fara eller skada för människor eller egendom. Det är förbjudet att avsiktligt hindra, försvåra och störa jakten. Det är också förbjudet att avsiktligt störa villebråd. Sedvanlig rekreation i det fria, såsom svampplockning och bärplockning, räknas inte som sådan störning.

Alleman och markägaren

Allemansrätten nyttjas på mark- och vattenområden som tillhör någon annan. Det är därför bra att ha förståelse för andras privat liv och affektionsvärden.

Innehållet i allemansrätten beror på vilka förhållanden som råder på ort och ställe, och därför kan den som nyttjar allemansrätten ibland ha en annan uppfattning än markägaren. Vardera parten har sina rättigheter och skyldigheter. Det är rätt och riktigt att beakta vars och ens intressen, och därför kan en saklig diskussion oftast klarlägga problemen. Det är förbjudet att hota och olagligen hindra andra människor. Vid behov kan man vända sig till polisen för att utreda problemen i grunden.

Strafflagen 578/1995, 27 kap.

7 § Olaga hot
Den som lyfter vapen mot någon eller på något annat sätt hotar någon med brott under sådana omständigheter att den hotade har grundad anledning att frukta för att hans egen eller någon annans personliga säkerhet eller egendom är i allvarlig fara skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för olaga hot dömas till böter eller fängelse i högst två år.

8 § Olaga tvång
Den som orättmätigt med våld eller hot tvingar någon att göra, tåla eller underlåta något skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för olaga tvång dömas till böter eller fängelse i högst två år.

En markägare har inte rätt att bemäktiga sig lösegendom som tillhör någon som tillfälligt vistas på hans mark, såsom hans tält eller cykel. Den som hittar något borttappat skall anmäla om detta till ägaren eller till polisen.

Tvångsmedelslag 450/1987

Gripande

1§ Allmän rätt att gripa
Anträffas den som har begått brott på bar gärning eller flyende fot får han gripas av vem som helst, om fängelse kan följa på brottet eller om brottet är lindrig misshandel, snatteri, lindrig förskingring, lindrigt olovligt brukande, lindrig bruksstöld av motordrivet fortskaffningsmedel, lindrig skadegörelse eller lindrigt bedrägeri. (12.7.2002/615)

Var och en får också gripa den som enligt efterlysning utfärdad av en myndighet har förklarats anhållen eller häktad.

Den gripne skall utan dröjsmål överlämnas till en polisman.

Myndigheter som sköter friluftsärenden

MILJÖMINISTERIET
- rekreation i det fria, terrängtrafik

FINLANDS MILJÖCENTRAL
- övervakning av rekreation i naturen

JORD- OCH SKOGSBRUKSMINISTERIET
- fritidsfiske och jakt

FORSTSTYRELSEN
- rekreation på statens mark
- rekreation i naturskyddsområden

UNDERVISNINGSMINISTERIET
- motion och idrott

HANDELS- OCH INDUSTRIMINISTERIET
- näringar med anknytning till friluftslivet

VÄGVFÖRVALTNINGEN
- rastplatser vid vägarna

SJÖFARTSVERKET
- båtlivsärenden

DE REGIONALA MILJÖCENTRALERNA
- övervakning av friluftslivets miljökonsekvenser
- begränsningar i terrängtrafik och samfärdsel till sjöss

LÄNSSTYRELSERNA
- motion och idrott

ARBETSKRAFTS- OCH NÄRINGSCENTRALERNA
- beslut om begränsning av fisket

FORSTSTYRELSENS NATURTJÄNSTER
- rekreation på statens mark
- rekreation i naturskyddsområden

FÖRBUNDEN PÅ LANDSKAPSNIVÅ
- regional planering av rekreationsområdena

KOMMUNERNA
- rekreationsområden, platser för motion och idrott
- tillstånd till tävlingar och övningar i samband med terrängtrafik och sjötrafik

Allemansrätten i ett nötskal

Man får:

- röra sig utomhus till fots, på skidor eller cykel utom på gårdsplaner och över sådana åkrar, ängar och planteringar som kan ta skada
- tillfälligt vistas på sådana marker där det också annars är tillåtet att röra sig fritt, t.ex. tälta på tillräckligt avstånd från närmaste bebyggelse
- plocka vilda bär, svampar och blommor
- meta och pilka
- färdas på, simma och tvätta sig i vattendragen och röra sig på isarna

Man får inte:

- störa andra eller orsaka dem olägenhet
- ofreda eller skada häckande fåglar eller deras ungar eller bon
- störa renar och vilt
- fälla eller skada växande träd, inte heller ta torra eller kullfallna träd, ris och mossa eller dylikt från annans mark
- göra upp eld på annans mark utan tvingande skäl
- störa hemfriden t.ex. genom att slå läger alltför nära bebyggelse eller genom att föra oväsen
- skräpa ner
- köra med motordrivna fordon i terräng utan tillstånd av markägaren
- fiska och jaga utan vederbörligt tillstånd.

P.S. Dessa rättigheter och skyldigheter gäller också utlänningar.

Var beställa fler exemplar?

Broschyren får fritt kopieras bara källan anges. Broschyren kan beställas på miljöministeriet och de regionala miljöcentralerna och den finns också på miljöförvaltningens webbsidor på adressen: www.ymparisto.fi/jokamiehenoikeudet.

Broschyren finns också på flera andra språk än finska och svenska.

MILJÖMINISTERIET
Box 35
FIN-00023 STATSRÅDET
Telefon 020 490 100

Redaktör	Pekka Tuunanen
Ombrytning	Aino-Liisa Miettinen
Illustrationer	Pekka Vuori
Upplaga	18. reviderade upplagan
ISBN	952-11-2785-7
Tryckeri	Oy Edita Prima Ab Helsingfors 2007

Allemans-rätten

Frihet och ansvar går hand i hand

Miljöministeriet
ISBN 952-11-2785-7